

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертаційну роботу
Бачинської Юлії Вячеславівни
на тему: «Механізми реалізації гендерної політики
режиму Ф. Франко», представлену на здобуття наукового ступеня
доктора філософії
за спеціальністю 032 «Історія та археологія»

Дисертація, виконана Бачинською Юлією Вячеславівною, присвячена надзвичайно важливому, комплексному й водночас недостатньо дослідженому питанню – механізмам реалізації гендерної політики в авторитарному політичному режимі Іспанії часів Франсіско Франко. У центрі наукового зацікавлення дисертантки – не лише виявлення окремих форм дискримінації чи гендерного контролю, а комплексна реконструкція інституційної, правової, ідеологічної, культурної та соціальної архітекτονіки, через яку формувався та підтримувався патріархальний гендерний порядок у франкістській Іспанії. Такий підхід вирізняє роботу Бачинської Ю.В. серед наявних досліджень і дає підстави говорити про її концептуальну новизну та істотний внесок у розвиток сучасної історичної науки.

Актуальність теми дисертації обґрунтована як на рівні загальноісторичного контексту, так і в площині сучасних соціогуманітарних викликів. З одного боку, робота поглиблює розуміння процесів авторитарної трансформації європейських суспільств ХХ століття, виявляючи роль гендерного контролю як складової легітимаційної стратегії тоталітарного режиму. З іншого боку, дослідження є актуальним у контексті сучасних дебатів навколо прав жінок, політики рівності, ролі пам'яті про репресивні режими та довготривалих наслідків авторитарного насильства у формуванні колективної ідентичності. Дисертаційне дослідження відкриває можливості для більш глибокого осмислення того, як політична влада використовує гендер як інструмент суспільного контролю, а також як відлуння таких практик залишається актуальним навіть через десятиліття після падіння режиму. Авторка послідовно розкриває динаміку змін у цих механізмах упродовж

різних періодів розвитку режиму – від періоду становлення диктатури до етапу часткової лібералізації 1960-х – 1970-х рр.

Методологічна основа дисертації демонструє високий рівень наукової культури дисертантки. Бачинська Ю.В. обґрунтовано поєднує інституційний та гендерний підходи з широким спектром історичних методів: історико-генетичним, проблемно-хронологічним, періодизаційним, порівняльно-історичним, а також методами контент-аналізу, текстології, іконографії, елементами усної історії та соціології. Висока аналітична здатність авторки дозволяє їй вибудовувати причинно-наслідкові ланцюги між політичними рішеннями, змістом ідеологічних дискурсів і реальними повсякденними практиками. Застосування принципів історизму, об'єктивності та аксіологічного підходу забезпечує глибоке занурення у специфіку конкретного історичного часу, без втрати етичної оптики гуманітарного дослідження.

Слід окремо відзначити послідовне застосування аксіологічного принципу, що стало одним із методологічних стрижнів дослідження. Авторка не лише формально згадує його, а вміло інтегрує у всю логіку аналізу, звертаючись до системи загальнолюдських цінностей, таких як гідність, свобода, рівність, право на самореалізацію, повага до людської особистості. Через цю призму вона оцінює репресивні практики франкістського режиму, не втрачаючи академічної об'єктивності, але водночас не дозволяючи стерти етичні координати в дослідженні таких травматичних історичних явищ. Таке ціннісне підґрунтя надає роботі глибини, відкриває її для гуманітарного діалогу та забезпечує зв'язок історичного знання з актуальними моральними і соціальними викликами сьогодення.

Один із безперечних здобутків дисертаційного дослідження полягає в тому, що дисертантка уникає поширеного в сучасній гендерній історіографії обмеження аналізу винятково рамками феміністичних студій. Натомість у роботі представлено комплексний підхід до вивчення гендерної політики режиму Ф. Франко. Важливо відзначити, що робота не лише простежує

механізми конструювання фемінності, а й глибоко аналізує інструменти формування нормативної маскулінності у франкістському дискурсі. Такий збалансований підхід дозволяє побачити гендерну політику режиму як цілісну систему, спрямовану на моделювання та контроль як жіночих, так і чоловічих соціальних ролей, що суттєво збагачує розуміння ідеологічної природи франкізму.

Дисертаційне дослідження характеризується логічністю викладення матеріалу та чіткістю вирішення поставлених завдань. Здійснено ґрунтовний аналіз загального рівня наукової розробки теми та її окремих аспектів, всебічно охарактеризовано наявну джерельну базу. Авторка продемонструвала вміння оперувати великою кількістю фактичних історичних даних, застосовувати для їх систематизації комплекс загальнонаукових та спеціальних історичних методів. Робота виконана на підставі широкого корпусу документів, які мають високий інформативний рівень. Зроблені висновки ґрунтуються на опрацюванні досить великого кола джерел, що взагалі свідчить про належне виконання мети та завдань дослідження. Достовірність результатів, отриманих авторкою, забезпечується також аналізом великого обсягу фактичного матеріалу та дотриманням базових принципів наукового аналізу.

Текст дисертаційної роботи є композиційно струнким та логічно вивіреним. Структура дисертації є логічною, її хронологічні рамки та територіальні межі, мета і завдання цілком обґрунтовані.

Структура дисертації логічно вибудована, чітко репрезентує етапи дослідницької роботи та дозволяє послідовно відслідковувати розвиток аргументації. Кожен розділ має внутрішню логічну завершеність, водночас органічно вписується у загальну аналітичну конструкцію. Значний простір присвячено інституційному аналізу таких важливих організацій, як Жіноча секція, Рада захисту жінок, Національний рух та система освіти, що дозволяє комплексно оцінити інструменти «виховання жінки» в дусі офіційної ідеології.

Джерельна база дисертаційної роботи вражає своєю широтою, різноманітністю та рівнем опрацювання. Дисертантка використовує як нормативно-правові документи, матеріали державних архівів, публіцистику, освітні програми, жіночі журнали та церковні публікації, так і візуальні джерела, кіно, рекламу, художню літературу, що значно розширює можливості реконструкції повсякденного виміру гендерної політики. Аналіз джерел супроводжується критичним ставленням до їх природи, контексту створення та ідеологічного забарвлення.

Робота Бачинської Ю.В. не лише суттєво доповнює сучасну історіографію, але й може слугувати підґрунтям для розробки освітніх курсів, програм гендерної просвіти, міждисциплінарних досліджень із політичної історії, соціології влади та культурної історії. Одержані результати становлять інтерес також у ширшому міжнародному контексті, зокрема для порівняльного аналізу політик репресій в різних авторитарних режимах ХХ століття.

Позитивно оцінюючи наукову працю, необхідно відзначити, що окремі положення роботи мають дискусійний характер та потребують уточнень або додаткової аргументації:

Попри загальну високоякісну методологічну основу дисертації, певні зауваження викликає застосування так званого текстологічного методу, згаданого дисертанткою на сторінці 52, де зазначено: «Текстологічний метод було застосовано для аналізу нормативно-правових та публіцистичних джерел з метою виявлення мовних конструкцій, кліше і метафор, які маркували гендерні ролі». Попри коректно поставлену аналітичну мету, визначення змісту цього методу в роботі виглядає недостатньо конкретизованим. У сучасному гуманітарному знанні під текстологією зазвичай розуміють окрему галузь джерелознавства та філології, що займається встановленням автентичності, реконструкцією та критичним опрацюванням текстів. Натомість у контексті роботи Бачинської Ю.В. радше йдеться про аналіз

дискурсу, герменевтичне або контент-аналізне прочитання джерел, орієнтоване на виявлення смислових конструкцій і репрезентацій.

Оскільки текстологічний аналіз може включати цілий спектр методів – від стилістичного і семантичного до дискурсивного, герменевтичного чи інтертекстуального – доцільно було б або уточнити, що саме мається на увазі під цим поняттям, або замість узагальненого терміна «текстологічний метод» використати більш точні означення аналітичного інструментарію, яким користувалася авторка у роботі з текстами. Така деталізація зробила б методичний апарат роботи ще більш прозорим і коректним у межах академічного дискурсу.

Ураховуючи масштабність і глибину дослідження, доцільним видається продовження наукових пошуків у руслі компаративного аналізу гендерної політики різних авторитарних режимів Європи та Латинської Америки. Такий підхід дозволив би виокремити спільні риси й унікальні особливості іспанського кейсу, а також окреслити транснаціональні моделі регулювання гендерних ролей у XX столітті. Порівняльне вивчення з режимами Муссоліні в Італії, Салазара в Португалії, військовими диктатурами в Чилі чи Аргентині дозволило б виявити закономірності функціонування авторитарної гендерної політики як інструменту влади, легітимації та культурного домінування.

Втім, зазначені рекомендації жодним чином не зменшують наукову цінність дослідження. Дисертанткою одержано важливі висновки, які були належним чином обґрунтовані, а їх достовірність забезпечується представницьким комплексом документів і матеріалів, а також сукупністю методів, на основі яких виконано дисертацію.

Дисертаційна робота Бачинської Юлії Вячеславівни є цілісним, високопрофесійним, глибоко аргументованим дослідженням, що має всі ознаки самостійного наукового дослідження рівня доктора філософії. Вона свідчить про глибоку ерудицію авторки, її вміння критично працювати з джерелами, чітко формулювати наукову проблему, розробляти методологію та здійснювати складний міждисциплінарний аналіз. Дисертація відповідає

сучасним академічним стандартам і має безперечну наукову й суспільну цінність.

В цілому, дисертаційна робота Ю.В. Бачинської «Механізми реалізації гендерної політики режиму Ф. Франко» є завершеною науковою працею. Вона відповідає вимогам пунктів 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р.), а її авторка Бачинська Юлія Вячеславівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 032 Історія та археологія.

Рецензент:

кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри всесвітньої історії
та міжнародних відносин Запорізького
національного університету

Станіслав ЧЕРКАСОВ